

niet leuke dingen

Kinderen aan het woord over hun leven...

"Dan is er ook wel iets niet leuk. Bijvoorbeeld dat we elkaar wel eens gingen slaan. En wat ook niet zo leuk is: de oudste zoon (Ash) schopt mama wel eens. Hij tekent dat vrij klein en vertelt dat hij dan eigenlijk zelf heel veel pijn heeft en daarna verdrietig op zijn bed gaat liggen. Broertje Max geeft aan dat hij ook wel eens mama schopt; hij tekent het naast de tekening van zijn broer nog een keer, iets groter."

Margreet Timmer

Het klinkt zo simpel en toch schiet het er nogal eens bij in, in alle drukte en zorg die ontstaat rondom 'zorgen rond de kinderen'. Delen zij de zorgen? Wat is voor de kinderen het ergste? Maar ook: het beste, leukste en liefste? En als je afspraken maakt, snappen zij die ook? Heel wat vragen waarop je, werkend vanuit Turnells visie en met gebruikmaking van zijn hulpmiddelen, een passend antwoord kunt vinden. Margreet Timmer, medewerker van het High Risk Team van Bureau Jeugdzorg Drenthe in Emmen legt uit hoe dit werkt, aan de hand van een praktijkcasus.

Margreet heeft met een gezin gewerkt waarin meerdere zorgen waren. Het gaat om een situatie waarin met name het thema seksueel grensoverschrijdend gedrag een ongewenste rol is gaan spelen. Kort gezegd: er zijn vermoedens dat moeder nog steeds naakt of halfnaakt geld verdient achter de webcam, wat ten koste lijkt te gaan van de zorg voor de kinderen. Vader heeft ooit gezeten voor een zedendelict en wordt door moeder beschuldigd van grensoverschrijdend seksueel gedrag ten opzichte van zijn zoons, hoewel hij dit zelf ontkent. Margreet heeft, op verzoek van collega gezinsvoogd Anita, met de familie en de kinderen en enkele andere professionals gesproken om in kaart te brengen wat er goed gaat en wat de zorgen zijn.

Het verhaal speelt zich in essentie af rond twee broers van 6 en 8 jaar (we noemen ze op hun eigen verzoek naar de Pokemonhelden Max en Ash), hun moeder, hun vader en tevens hun derde broer 'Bart', die een andere vader heeft waar hij bij woont. De vader en moeder van Max en Ash zijn gescheiden, hun vader woont bij zijn moeder in en hij heeft een nieuwe vriendin. Doordeweeks verblijven Max en Ash bij moeder en om de veertien dagen worden ze voor een weekendje opgehaald door vader. In dat geval overnachten ze bij vader en zijn vriendin op de kamer, in het huis van oma.

Margreet brengt zowel met vader, vriendin en oma als met moeder en de gezinsvoogd de situa-

tie in kaart, eerst via afzonderlijke gesprekken. Ze spreekt op een doordeweekse dag met moeder, en vraagt haar of zij het goed vindt dat ze ook met de kinderen gaat bespreken wat voor hen de leuke en de niet leuke dingen zijn. En hoe ze het graag zouden willen. Moeder is akkoord. Het lijkt haar het beste als dit gesprek op school plaatsvindt, daar voelen de jongens zich goed volgens haar. Margreet blijft even wachten tot de kinderen uit school komen, en vraagt dan of moeder even aan de jongens uit wil leggen wat de bedoeling is en dat ze het goed vindt. Max en Ash willen wel. Margreet spreekt met hen af dat ze volgende week samen met de gezinsvoogd (die ze kennen) op school komt. Margreet gaat buiten even een spel doen met de beide jongens, om kennis te maken.

Daarna komt Margreet op het afgesproken tijdstip op school. Ze gaat met Max en Ash naar een ruimte waar ze kunnen tekenen. Op Margreets verzoek tekenen ze twee huizen. Een huis van de leuke dingen en een huis van de niet leuke dingen. Om duidelijk aan te geven wat wat is, markeren ze de tekeningen met een bijpassende emoticon. Smiley en sad. Ze kunnen nu gaan tekenen wat ze leuk vinden thuis en wat niet. Omdat beide vellen op tafel liggen, zijn ze ook in de gelegenheid om te switchen van 'smiley' naar 'sad' en vice versa. Deze 'ontspanningsmogelijkheid' houdt het hele tekenproces redelijk luchtig.

Al tekenend vertellen beide broers hun verhaal. Wat leuk is, is wel makkelijk, tevee kijken, samen achter de computer, spelletjes doen, de gameboy, voetballen... Dan is er ook wel iets niet leuk. Bijvoorbeeld dat we elkaar wel eens gingen slaan. En wat ook niet zo leuk is: de oudste zoon (Ash) schopt mama wel eens. Hij tekent dat vrij klein en vertelt dat hij dan eigenlijk zelf heel veel pijn heeft en daarna verdrietig op zijn bed gaat liggen. Broertje Max geeft aan dat hij ook wel eens mama schopt; hij tekent het naast de tekening van zijn broer nog een keer, iets groter (tek. A).

Op deze manier komen er meer zaken aan bod. Als het samen in bed slapen aan de orde komt, neemt Margreet het voortouw en zegt ze wat zij gehoord heeft. Namelijk dat andere kinderen zeggen dat Ash en Max aan de piemel en billen van andere kinderen hebben gezeten. De jongens vallen even stil en willen dit niet tekenen. Margreet vraagt of zij het dan mag tekenen en dat mag. Vooruit. Zo komt er meer en meer. De brand in de bijkeuken, die begon in het oranje krat met die aansteker, dat mama boven was en niet op tijd kon komen om het vuur uit te maken omdat ze eerst haar kleren aan moest doen.

De oudste, Ash, heeft op een gegeven moment geen zin meer. De spanningsboog is hem te groot. Max wil nog wel verder. Margreet spreekt af dat ze nog een keer komt om met Max verder te gaan praten en tekenen, en dan zullen ze nog een derde keer met z'n vieren samenkomen. ▶

Zo gezegd zo gedaan. Met Max gaat het proces nog even verder. Hij tekent oma die voorleest uit een boekje en de auto waar hun vader hen het weekend mee komt ophalen.

Max tekent bij het huis van de leuke dingen een paar egeltjes (tek. B). Dieren zijn altijd een goede tolk voor gevoelens van kinderen, dus Margreet grijpt de kans aan en vraagt: 'Wat is er leuk aan egeltjes? figeltjes prikken toch?' 'Dat is zo' zegt Max. 'Dus kunnen ze mooi die vervelende kinderen prikken.' Waarmee er een switch gemaakt wordt naar het huis van de niet leuke dingen. De beide broers blijken ook zelf door grotere kinderen te zijn meegenomen naar een plek achter de sporthal. Ze moesten hun broek naar beneden doen en een jongen heeft hen ook geslagen. Het heeft veel indruk gemaakt.

De derde bijeenkomst is weer met Max en Ash samen. Dit keer is het droomhuis aan de beurt. Het gaat om het huis zoals ze zich dat wensen. Dat vinden ze allebei moeilijk voor te stellen. Ze willen wel egeltjes in huis en een parkiet. Eén ding is wel heel duidelijk. Op de punt van het dak tekent Max 'Bart', zijn grote broer, naast hen beiden, ook op het dak. Bart moet weer in huis komen (tek. C). Ze zien hem nooit meer. Ash tekent Bart ook nog een keer voor de zekerheid. Verder wenst Max zichzelf een eigen kamer. Met Patrick van Sponge Bob. En ze willen allebei geen ruzie meer met mama.

Omdat moeder en vader niet on speaking terms zijn, besluit Margreet om twee aparte conferenties te beleggen met de betrokkenen, om alle zogen, krachten en doelen in kaart te brengen. De kinderen zelf zijn bij dit gesprek niet aanwezig, wel worden hun tekeningen besproken - zij hebben hiervoor uitdrukkelijk hun toestemming gegeven. De conferenties zijn apart bij beide ouders thuis gehouden. De wijkgagente met een collega en de juf van school zijn bij beide conferenties geweest. Voor de volwassenen was het interessant om aan de hand van de tekeningen te zien hoe hun kinderen de situatie thuis ervaren. Oma was blij met het feit dat de jongens haar voorleesacties konden waarderen, vader was gelukkig dat de jongens het echt leuk vinden als hij ze op komt halen met de auto, moeder beseft dat de jongens het zelf ook niet fijn vinden om

ruzie te maken met mama en dat ze hun grote broer missen. Om maar enkele dingen te noemen die voorheen niet duidelijk waren. Dit zou aanknopingspunten moeten bieden voor groei.

Aansluitend worden er belangrijke afspraken gemaakt om te voorkomen dat de kinderen opnieuw geconfronteerd worden met seksueel gedrag van volwassenen en om te voorkomen dat vader opnieuw beschuldigd kan worden van seksueel overschrijdend gedrag. Om te zorgen dat de afspraken goed aan de kinderen worden uitgelegd, zet Margreet ze naderhand om in beeld en (kinder)taal. Ze laat alles eerst flatteren door de volwassenen en maakt er een mooi mapje van. Op de voorpagina staat getekend wie met wie gepraat heeft en waarom. Dan volgt een serie gedragsafspraken omtrent privacy en elkaar niet slaan. 'Wacht tot de anderen klaar zijn met douchen, pas naar beneden gaan als je je pyjama of kleren aan hebt. Als de slaapkamer van de grote mensen dicht zit altijd even kloppen en vragen of je binnen mag komen. Wacht even tot ze ja zeggen!'

Naast concrete afspraken heeft ze achtergrondinformatie toegevoegd die voor de kinderen belangrijk lijkt om te weten. Over hun mama staat er dat mama spijt heeft dat er naaktfoto's van haar op internet staan en dat ze niet wil dat Max en Ash deze foto's zien. Maar ze kan de foto's niet meer van internet halen. Over papa staat er: 'Iemand heeft heel lang geleden tegen de politie gezegd dat papa haar op plaatsen heeft aangeraakt waar dat niet mag. Op een ander plaatje staat duidelijkheidshalve welke plaatsen dat zijn. Jullie waren toen nog niet geboren. Papa zegt dat het niet waar is. De rechter geloofde toen die ander en heeft papa straf gegeven. We willen niet dat iemand dit nog eens over papa kan zeggen.' De afspraak die hier bij komt te staan is dat papa niet meer met de kinderen alleen mag zijn.

Nu dit deel voltooid is en er meer duidelijkheid in de situatie is gekomen, vooral ook voor de betrokkenen zelf, is het zaak dat er nu conform de afspraken gehandeld wordt... Een half jaar later zoeken we de vader van Max en Ash op. Om te horen hoe ze de conferentie destijds ervaren hebben en hoe het verder gegaan is. Vader en zijn vriendin blijken verhuisd te zijn. En dat is niet de enige verandering... ►

'Max tekent bij het huis van de leuke dingen een paar egeltjes. Dieren zijn altijd een goede tolk voor gevoelens van kinderen.'

'Op de punt van het dak tekent Max "Bart", zijn grote broer, naast hen beiden, ook op het dak. Bart moet weer in huis komen. Ze zien hem nooit meer.'

De drie huizen: geen psychologie

Wat Margreet betreft is het praten met kinderen een zeer logisch en automatisch onderdeel van Signs of Safety. Bij het in kaart brengen van de situatie zoals die nu is, kan de techniek van de drie huizen een prima rol vervullen. 'Het gaat er daarbij vooral om in kaart te brengen wat er speelt. Het is geen verwerkingsproces en je moet er ook niet van alles in gaan leggen of interpreteren. Het is een middel om in gesprek te komen met de kinderen en daarna weer met hun ouders en de mensen eromheen.

Ik adviseer om eerst de twee huizen te doen en het derde huis pas daarna. Want als je meteen het 'droomhuis' neerlegt, dan loop je kans dat een kind alleen 'wenselijke' antwoorden geeft en de minder leuke dingen niet benoemt. Terwijl je die óók wilt weten en bespreken.'

PRAKTIJKSCHETS:

Het leven gaat door...

Dat het inzetten van SoS een ulthuisplaatsing niet altijd voorkomt, maar dat SoS wel duidelijkheid brengt, blijkt hier uit de praktijkschets. Over hoe het verder ging met Max en Ash, de jongens van wie we de tekeningen hebben gezien in het voorgaande artikel. Het verhaal is opgetekend uit de mond van vader en zijn nieuwe vriendin. We noemen ze Jan en Iris.

De datum van de Signs of Safety conferentie ligt Jan en Iris nog vers in het geheugen. Het is niet zomaar iets om met twaalf man sterk bijeen te zitten en je hele privéleven komt op tafel. Maar toch doen Iris en Jan er niet onnodig moeilijk over. Met name Iris is heel open en ze noemt dingen gewoon bij de naam, met een mengeling van humor en nuchterheid. Ze checkt af en toe bij Jan of ze het goed zegt; hij is duidelijk de minder grage prater van het tweetal.

De meeste afspraken die gemaakt zijn na de conferentie, vinden Iris en Jan heel goed en vooral ook heel duidelijk. Dat hebben ze als zeer prettig ervaren. Toch zaten er aspecten in waar ze het niet mee eens konden zijn. Jan is nog steeds niet blij met het feit dat zijn jongens nu weten dat hij 18 jaar geleden gezeten heeft voor seksueel misbruik. 'Ik wil dat afsluiten en dan is het heel moeilijk als ze er steeds weer over beginnen.' Iris is dit overigens niet met Jan eens. 'Jij weet ook wel, als ze het toch van iemand gaan horen, kunnen ze het beter van jou horen.' Jan knikt, alleen had hij liever gewacht tot ze wat groter zijn...

Iris zelf heeft erg in haar maag gezeten met de plicht dat zij 24 uur per dag bij Jan moet zijn als de kinderen bij hem zijn. Ik dacht op een gegeven moment, moet ik hem aan de ketting doen? Moet ik er zelf als een hond achteraanlopen? Of zijn zus bellen om te komen oppassen op Jan? Dit onderdeel van het veiligheidsplan vond zij overtrokken. En een specifiek aspect maakt haar echt boos. 'Er kwam ter sprake dat ik Jan zou hebben liggen pijpen waar de kinderen bij waren. Ik ben toch niet zo'n achterlijke dodo dat ik dat ga doen, waar de kinderen bij zijn?'

'De kinderen kunnen het beter van jou horen'

Ondanks de bedenkingen konden Iris en Jan zich wel vinden in de praktische leefregels en ze hielden zich er netjes aan. Enkele maanden is de bezoeksregeling goed verlopen. De jongens kwamen zondags overdag bij Iris en Jan en dan zorgden Iris en Jan ook dat ze uitstapjes gingen maken. Jan was uit zichzelf nooit zo actief op dat vlak, maar met Iris samen ging dat beter. Iris vindt het belangrijk om kinderen structuur te bieden en leuke dingen te doen. 'Als de jongens er zijn dan zorg ik daar ook voor. Ik kan ook goed met ze opschieten, vooral met de jongste. Alleen ik wil ze niet permanent in huis hebben, ik heb nooit voor kinderen gekozen.'

Overnachten bij Jan en Iris op de kamer mochten de jongens niet meer van jeugdzorg, dus hebben Jan en Iris zonder morren gewacht tot ze hun nieuwe huis hadden, met mooie nette gescheiden slaapkamers. Uiteindelijk zijn de jongens één weekend blijven overnachten en toen liep er iets mis. Zodra ze weer bij hun moeder (Jans ex) waren, heeft die een klacht ingediend. Jan zou de oudste zoon onzedelijk betast hebben bij het naar bed brengen. Iris was er niet bij, maar ze denkt dat het onzin is. Volgens haar is het een uiting van pure jaloezie. 'Jans ex kan niet hebben dat wij het goed voor elkaar hebben. En zij heeft niks.'

Op verzoek van moeder is er een nieuwe gezinsvoogd toegewezen, omdat ze het gevoel had dat de vorige partijdig was ten opzichte van vader en zijn nieuwe vriendin... Er is besloten om te onderzoeken of de beschuldigingen van moeder waar zijn. Jan heeft zijn zoons sindsdien niet meer gezien. Intussen is de zaak bij moeder thuis ook misgelopen. Ze kon zich niet aan de afspraken houden die in het SoS-plan gemaakt zijn. De oudste zoon is nu voor observatie opgenomen op een kinderver psychiatrische afdeling. De jongste zit voor proef in een pleeggezin.

Jan en Iris kunnen zich eigenlijk wel bij de situatie neerleggen. Ze denken dat het wel beter zal zijn zo, zeker nu moeder ook nog eens niet in staat blijkt zich aan de gestelde regels te houden. Ze denken dat de jongens zich wel zullen redden. Zeker de jongste wel. Toch zijn ze gefrustreerd over het feit dat het zo loopt. Iris: 'Een van die dingen die wij altijd gezegd hebben was, haal de twee jongens niet uit elkaar. En nou is dat toch gebeurd.' Jan wil graag weten hoe het met z'n kinderen is. 'Ik zou ze graag nog even gezien hebben voordat ze weggingen.' Hij wil heel veel water bij de wijn doen. 'Ookal zou ik ze maar twee keer in de week mogen bellen, dat zou ik al beter vinden dan dit.'

Iris en Jan hebben sterk het gevoel dat de vader veel minder te horen krijgt dan de moeder, en dat is in hun ogen onterecht. Iris: 'We moeten soms informatie van Hyves van Jans ex halen. En dat is niet juist, want ze hebben allebei gedeelde voogdij.' Verder zijn Iris en Jan over de rol van jeugdzorg niet positief maar ook niet negatief. 'Zij zijn altijd duidelijk geweest, ze zijn bemiddelaars voor ons.'

